

DIALIZNI GLASNIK

ŠTEVILKA 16

LJUBLJANA 1987

VESELE BOŽIČNE PRAZNIKE IN

SREČNO NOVO LETO 1988

POMEN KONCENTRACIJE FOSFATA V KRV IN FOSFATNI VEZALCI

prof. dr. Jože Drinovec

Ko se zmanjšuje funkcija ledvic, ko se začenja povečevati koncentracija kreatinina in sečnine v krvi, se kmalu začne povečevati tudi koncentracija fosfatov. Normalna vrednost znaša do 1,4 milimola na liter, nikakor pa ne smemo dovoliti večje koncentracije kot 1,6.

Fosfati nastanejo ob presnovi beljakovinske hrane, to je mesa, mleka, sira, jajc in njihovih produktov. Sproščajo se tudi pri normalni presnovi lastnega telesnega tkiva. Kadar je funkcija ledvic normalna, zdravi ledvici z urinom izločita odvečno količino fosfatov tako, da se vsebnost fosfatov v krvi (točneje v serumu) giblje med 0,8 in 1,4 milimola na liter.

Največkrat se začne povečevati koncentracija fosfatov, kadar je koncentracija kreatinina večja od 400 do 500 mikromolov na liter. Po sodobnih principih zdravljenja v nefrologiji je tedaj najprej treba zmanjšati količino beljakovin v prehrani, predvsem na račun mleka, mlečnih proizvodov in rib. Ko to ne zadostja več, pričanja zdravnik zmanjševati koncentracijo fosfatov v krvi z nekaterimi zdravili, ki jih imenujemo fosfatni vezalci. O fosfatnih vezalcih nekaj več pozneje.

Ko se začenja povečevati koncentracija fosfatov v krvi, pride do siromašenja na okostju, do pretiranega razgrajevanja kosti, do sproščanja kalcijevih in fosfatnih ionov iz kosti; v kosteh se pojavljajo drobne ciste, kosti se razredčijo, postajajo bolj lomljive in tudi mehkejše. Zato je ambulantnega bolnika, ki ima koncentracijo kreatinina 500 mikromolov na liter, treba zdraviti s sodobnimi preparati oziroma derivati vitamina D. Pri nas imamo na voljo kalcitriol (rocaltol), ki ga dajemo v kapsulah v različnih dozah. V kratkem bo registriran drugi tovrstni preparat z generičnim imenom 1-alfa-hidroksi-kalciferol. Njegovi

učinki so praktično enaki kot pri rocaltrolu.

Omenjeni zdravili povečujeta prehajanje kalcija iz črevesja v kri in tudi bolj normalno izgrajevanje kosti oziroma pravilno ravnotežje med izgradnjo in razgradnjo. Samo pravočasna uporaba teh zdravil prepreči hujše razpadanje kosti, ki ga od neke faze naprej brez operacije na obščitnicah (paratireoidnih žlezah) ni več mogoče zaustaviti.

Kaj so fosfatni vezalci?

Fosfatni vezalci so tista zdravila, ki jih jemljemo med jedjo v obliki tablet ali kapsul in ki iz črevesja oziroma iz krvi v črevesju vežejo fosfatne soli, ki se nato izločijo z blatom. Gre praviloma za preproste snovi, stare sto let ali več, ki so jih v glavnem uporabljali kot zdravila za nevtraliziranje želodčne kisline (antacidna sredstva).

Najstarejši fosfatni vezalec je aluminijev hidroksid, ki ga imamo pri nas v obliki kapsul po 400 mg in ga izdeluje tovarna Inex-Hemofarm iz Vršca. Zdravilo jemljemo vedno samo med jedjo 3 do 4-krat dnevno. Vsaj eno uro pred jemanjem aluminijevega hidroksida in eno uro po njem ne jemljemo drugih zdravil. Aluminijev hidroksid namreč veže nase tudi številna druga zdravila, ki bi tako postala neučinkovita ali bistveno manj učinkovita.

Drugi fosfatni vezalec je sukralfat, ki ga poznamo pod tovarniškim imenom venter. Tudi to zdravilo uporabljamo pri čirih na želodcu, predvsem tedaj, kadar se ti javljajo na veliki krivini želodca. Zmogljivost sukralfata za vezavo fosfatov je večja. Vendar se ob jemanju sukralfata javljajo neredko blažje napetosti v trebuhu in slabost, zelo redko celo bruhanje.

Oba omenjena fosfatna vezalca, tako aluminijev hidroksid kot sukralfat, povzročata lahko zaprtje, zapeko. Zato je nujno, da bolniki s končno odpovedjo ledvic (in tudi pred tem) urejajo svojo prebavo z ustrezno prehrano, ki vsebuje mnogo sadja,

zelenjave in rastlinskih vlaken.

Zelo redki so dializni bolniki, tako na hemodializi kot na CAPD, ki ne potrebujejo fosfatnih vezalcev; sam se spomnim samo dveh. Večina potrebuje 6 do 12 kapsul aluminijevega hidroksida na dan; ne dajemo več kot 20 kapsul dnevno.

Prevelika koncentracija fosfatov povzroča izredno hitro odlaganje kalcijevih fosfatov v mehka tkiva, najusodnejše je odlaganje v arterije. Arterije se s tem umetno starajo, učinek je takšen kot pri pospešeni arteriosklerozi. Ko se te soli enkrat naberejo v arterijski steni, jih ni mogoče več iz nje izplaviti. To je bil najpogostejši vzrok prezgodnje smrti zaradi infarkta srčne mišice, možganske kapi pa tudi gangrene na okončinah v prvih desetih letih zdravljenja s kronično hemodializo. Poleg zdravljenja povečanega krvnega tlaka (hipertenzije) je vzdrževanje normalne vsebnosti fosfatov v krvi drugi najpomembnejši dejavnik, ki omogoča dolgo in plodno življenje dializnih bolnikov.

Na nesrečo pa pride pri bolnikih z zmanjšano funkcijo ledvic ob zdravljenju z aluminijevim hidroksidom ali sukralfatom do prehajanja aluminija v kri in različne organe. Zato v zadnjih dveh letih bolnikom na vsakih šest mesecev kontroliramo koncentracijo aluminija v krvi. Tiste, ki imajo veliko množino aluminija v krvi, zdravimo na poseben način, ki ta aluminij izplavlja. Prav tako nekaterim bolnikom jemljemo košček tkiva (kosti) za preiskavo na vsebnost aluminija, ker lahko povzroča aluminij tudi hude spremembe na kosteh. Samo izjemno se aluminij v klinično pomembnih množinah odlaga v možganih, zaradi česar lahko pride do usodnih duševnih in telesnih posledic.

Prav zaradi nevarnosti aluminija smo pred letom in pol stopno prešli na novi fosfatni vezalec - kalcijev karbonat. V začetku ste ga dobivali v obliki praška, zdaj pa ob sodelovanju Lekarne Ljubljana v obliki kapsul po 0,5 g. Tudi kapsule kalcijevega karbonata je treba jemati izključno med jedjo

in tudi ne skupaj z drugimi zdravili. Pri jemanju kalcijevega karbonata kontroliramo na dva do štiri tedne koncentracijo kalcija in fosfatov v krvi. Prvič želimo podatek, ali je vsebnost fosfatov primerna, po drugi strani pa včasih lahko pride tudi do prekomernega prehajanja kalcija v kri in zato do hiperkalcemije. V takšnih primerih je potrebno dozo kalcijevega karbonata zmanjšati. V prihodnjem letu pričakujem, da bomo imeli v Jugoslaviji na voljo dva tovarniško pripravljena fosfatna vezalca. Prvi bo kalcijev karbonat v obliki komprimiranih tablet, tako da bo manj draženja želodca. Tableta bo relativno majhna in kalcijev karbonat se bo postopno sproščal v črevesju. Druga oblika pa bo kalcijev citrat, ki se zdi še ugodnejši, ker popravlja tudi pretirano zakislitev krvi, ki se zaradi presnovnih motenj javlja pri bolnikih z zmanjšano funkcijo ledvic.

Na enem od letošnjih nefroloških kongresov sem poslušal predavanje profesorja iz Amerike, ki je do zdaj že 28 let dializni bolnik. Razen opazne zmerne slabokrvnosti (anemije) nisem opazil nikakršnih telesnih ali intelektualnih pomanjkljivosti, nasprotno, predavanje je sodilo v sam vrh jasnega, kritičnega in prodornega vrednotenja dosežkov na področju dializnega zdravljenja.

V prejšnji številki Dializnega glasnika je tiskarski škrat na strani 16 odrezal del naslova pri članku prof. Drinovca. Naslov se v celoti glasi: Pomen fizične aktivnosti in dobre telesne kondicije pri ledvičnih bolnikih.

IZLET V NOVO GORICO IN PORTOROŽ

Stojana Vrhovec

Tudi letos smo se z Društvom ledvičnih bolnikov odpravili na izlet. Tokrat sta bila naš cilj Nova Gorica in Portorož. Iz Ljubljane smo se odpeljali 13. septembra 1987. Vreme zjutraj ni bilo najbolj ugodno, a vsi smo imeli kopalke s seboj.

Vkrcali smo se v avtobus in se mimo Vrhnike in Postojne po avtocesti odpeljali do Razdrtega. Od tam smo krenili po vijugasti cesti skozi slikovito pokrajino proti Novi Gorici. Tam smo najprej zavili proti bolnišnici, kjer nas je že pri vhodu sprejel prijazni tovariš Kulnik, mož dializne bolnice, ki je začela dializo že leta 1971 v Ljubljani. Odpeljal nas je do dializnega centra v bolnišnici, kjer sta nas pričakali prijazni sestri Alenka in Snežana ter zgovorni predstavnici dializnih bolnikov Majda in Pavla. Razkazale so nam dializne prostore, nas pogostile s sokom, z razglednicami Nove Gorice in z značko z vrtnico.

Nato smo dobili pravega vodiča. Zgovorna, šegava in zelo prijetna Pavla Žbogar nas je peljala skozi Novo Gorico po aleji naših velikih mož proti Solkanu. Peljali smo se mimo znamenitega solkanskega mostu čez Sočo, zgrajenega iz kamnja, enega najlepših mostov na svetu. Nato smo se peljali po italijanskem ozemlju, to je po novi cesti, ki je ograjena z močno železno ograjo. Peljali smo se še v goriška Brda, kjer smo v prijetni domači gostilni imeli kosilo.

Čas nas je že priganjal in kmalu smo morali kreniti dalje. Peljali smo se ob Soči nazaj v Novo Gorico, kjer so nas naše prijetne spremljevalke zapustile.

Vsi smo že čakali morje in kopanje in srečno smo prispeli v Portorož. Tu smo se razdelili: nekateri so se odpravili kopat v zaprt bazen v terme, drugi smo se zadnjič letos namočili v prijetno toplem morju, tretji pa so se sprehodili po še vedno

živahnem Portorožu. Proti večeru smo se srečno vrnili v Ljubljano in upam, da je bil izlet za vse prijeten.

Lepo se zahvaljujem sestram in predstavnikom bolnikov v Novi Gorici za prijazen sprejem, predvsem pa prijazni tovarišici Pavli, ki nas je z živahno pripovedjo vodila po Novi Gorici, skozi Solkan in po goriških Brdih.

VEGETARIJANSTVO IN DIALIZA

Andrej Gogala

Zdrava prehrana je osnova zdravja vsakega človeka. To zdravniki venomer poudarjajo, vendar se kljub temu mnogo ljudi nezdravo prehranjuje. Jedo preveč maščob in sladkorja, pretiravajo pa tudi z mesom. Zelenjava je v zahodni kuhinji zane-marjena, čeprav je nepogrešljiva za zdravje. Veliko bolj cenjena je na vzhodu in iz Indije izhaja tudi vegetarijanstvo, prehranjevanje brez mesa. Tam je zakoreninjeno zaradi hinduizma, vendar se je razvilo gotovo zaradi koristi, ki jih prinaša. Te so v davnih časih pač uzakonili v obliki religije. Velika količina mesa v naši hrani je gospodarsko neupravičena. Če namreč žito uporabljamo za živalsko krmno in nato jemo šele živalsko meso, izkoristimo le desetino energije, ki bi jo dobili, če bi jedli žito samo. Ostala energija se je izgubila s porabo živine in z neužitnimi deli živali. Če bi se ljudje v ZDA in Evropi odrekli enemu samemu mesnemu obroku na teden, bi ostalo nekaj milijonov ton žita za lačne in podhranjene ljudi v tretjem svetu. Ker je bila v Indiji zaradi prenase-ljenosti vedno nevarnost lakote, ni čudno, da se je tam razvilo vegetarijanstvo.

Vprašanje prehrane je za bolnike na dializi še veliko bolj pomembno. Ker nam ledvice ne izločajo odvečnih snovi, ostane do naslednje dialize v našem telesu skoraj vse, kar pojemo in

popijemo. Zato se lahko zastrupimo tudi z najbolj zdravo hrano, če je pojemo preveč. Kljub temu moramo dovolj jesti, saj bi sicer hujšali. Zelo nevarne so nam odvečne dušične snovi, kot so sečnina in kreatinin. Ker nastajajo iz beljakovin, je koristno, da omejimo količino beljakovin v naši hrani. Vendar začne telo prebavljati lastne beljakovine, če ne dobi dovolj hrane. Tudi beljakovine morajo zato biti v naši hrani.

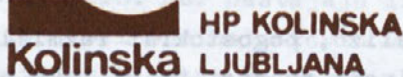
Nikoli nisem bil ljubitelj mesa, ki mi nikakor ni dišalo. Z začetkom letošnjega maja pa sem meso v svoji prehrani skoraj povsem opustil. Od časa do časa si privoščim le nekaj mesne juhe. Potrebno količino beljakovin dobim s sirom in jajci, včasih pa spijem tudi malo kislega mleka. Mnogi dializni bolniki si ne upajo uživati mleka in mlečnih izdelkov, ker vsebujejo veliko fosforja. Toda mleko vsebuje tudi veliko kalcija, zato ostaja njuno razmerje v ravnotežju. Nasprotno pa vsebuje meso veliko fosforja ob neznatni količini kalcija. Zato se po uživanju mesa raztaplja kalcij iz kosti. Da mi veliko sira ne škodi, dokazujejo izvidi, ki so v redu, čeprav jemljem le en gram kalcijevega karbonata na dan, ali pa še manj. Tudi kalija ni sedaj v krvi nič več kot prej. Veliko kalija je namreč tudi v mesu. Uživam veliko testenin in riža, ki imajo malo kalija, izogibam pa se krompirju, ki ga ima zelo veliko.

Veliko dializnih bolnikov se pritožuje zaradi živčnih nog, ki jim preprečujejo spanje. To je znak zastrupitve živcev z odvečnimi dušičnimi spojinami. Tudi jaz sem imel občasno te težave, toda nikdar več, odkar ne jem mesa. Po vsem povedanem lahko dializnim bolnikom priporočam zmanjšanje količine mesa v prehrani. Ker pa so lahko učinki pri kom tudi drugačni, je bolje, če se prej posvetujete z zdravnikom. Naj omenim še statistične raziskave v Zahodni Nemčiji in ZDA. Pokazale so, da vegetarijanci veliko redkeje zbolevajo za rakom in srčnimi obolenji.

PRESADITEV LEDVICE IN MI

Slavko Smerdel

Odkar obiskujem hemodializo, pogostokrat razmišljam, kaj bi bilo z menoj, če medicinska znanost ne bi tako napredovala. Verjetno podobno razmišljajo tudi drugi bolniki, saj je vsem jasno, da bi nas v primeru, ko dialize ne bi bilo, že zdavnaj pokrivala črna zemlja. Tega pa se človek najbolj boji. Vsak rad živi, dasiravno sem bil včasih že v dilemi. Hočem pa povedati nekaj drugega: odkar smo tudi v Sloveniji sprejeli zakon o presajanju organov, se je marsikomu zaiskrilo upanje, da se bo morda našla tudi zanj kaka ledvica in bo konec te dialize, te večne žeje in še česa... Kdor ima brata ali sestro, morda tudi starše, ki imajo dobre ledvice, ima veliko več upanja, da mu jo bo kdo od njih podaril. Teže pa je z nami, ki imamo prirojene degeneracijske ciste in ki smo vsi, še živi, vezani na dializo. Dolgo časa sem bil prepričan, da za nas ni pomoči, ker bi se po presaditvi spet pojavile degeneracijske ciste. Toda ni tako. Pogovarjal sem se s strokovnjaki, ki zatrjujejo, da po presaditvi cist ne bi bilo. Upam, da je to res. Pojavlja pa se drug problem. Kje dobiti toliko ledvic, kolikor je želja po presaditvi, in kdo naj bi jih prednostno dobil? V našem dializnem centru smo se prijavili vsi tisti, ki bi želeli presaditev. Prijavili so se skoraj vsi, ki menijo, da so še dovolj fizično močni. V Sloveniji čaka na presaditev nekaj sto bolnikov. Ko sem se z nekaterimi pogovarjal, če imajo kako možnost dobiti ledvico od bližnjega svojca, so mi povečini povedali, da svojce z zdravimi ledvicami imajo, nimajo pa vesti, da bi od njih pričakovali tako darilo. To je eno. Drugo pa je, da se človek stara, verjetno pa imajo za presaditev prednost mlajši. To je popolnoma prav. Vseeno pa bi rad povedal, da si morda vsi premalo prizadevamo, da bi se več darovalcev ledvic odločilo za to akcijo. Samo čakati na umrle darovalce in na akcijo, ki naj jo spelje RK in morda še kdo drug, ne bo dovolj. Vsak, zlasti dializiranec, ki najbolj pozna te probleme, se bo moral vključiti v akcijo za pridobitev ledvic. Morda bomo tako pridobili ledvice, ki bodo ustrezale drugim, imeli pa bomo občutek, da smo storili vse, kar je bilo v naših močeh.

HP KOLINSKA

LJUBLJANA

[illegible]

IZ NAŠEGA TISKA

DOKONČNA UREDITEV DIALIZNEGA ODDELKA ZA BEŽIGRADOM JE ŠE
POD VELIKIM VPRASAJEM

Trpeli bodo bolniki

LJUBLJANA, 23. — Nefrološka klinika UKC v Ljubljani si že dalj časa prizadeva, da bi odprla nov dializni oddelek na Titovi cesti za Bežigradom. Težav, ki spremljajo bodoči oddelek, je precej, največja pa je pomanjkanje denarja.

Prof. dr. Jože Drinovec, predsednik Nefrološke klinike je dejal, da so najprej imeli težave s stanovanji novega bloka na Titovi cesti, ki niso hoteli dati soglasja, tako da so morali posredovati ustrezni organi. Ko so uredili ta zaplet, so nastale denarne težave. Obljubljena sredstva za dokončno ureditev oddelka zamujajo, oziroma sploh se ni znano, ali jih bodo tudi dobili. Oddelek

je zgrajen do tretje faze, kar pomeni golo zidovje.

Takšno zamujanje bo nedvomno škodovalo dializnim bolnikom. »Na dializnem oddelku v UKC že dalj časa delamo v treh izmenah, vendar se bodo že konec leta pojavili problemi, ko vseh bolnikov ne bomo mogli sprejeti na dializo,« je dejal prof. dr. Jože Drinovec.

»Zato bomo prisiljeni voziti nekatere bolnike iz Ljubljane na dializo v druge dializne centre v Sloveniji. To pa ni nikakršna rešitev. Dializni bolniki zelo težko prenašajo vožnjo, težave bodo z umiki v drugih centrih, skratka kakovost naših storitev bo padla, čeprav to ne pomeni, da se ne bomo trudili po vseh svojih zmožnostih, da bi čimbolj oskrbeli naše bolnike. Ne vem, zakaj zamuja obljubljeni denar za dokončno ureditev dializnega oddelka za Bežigradom. Posredujemo skoraj vsak dan, vendar za zdaj ostaja še vse pri obljubah. Izhoda iz sedanjega položaja skoraj ne vidim, razen v prej omenjenih rešitvah, ki pa še zdaleč niso ustrezne.«

EMIL LUKANČIČ-MORI

Prostore bodočega dializnega oddelka za Bežigradom zdaj uporabljajo za priročno skladišče poslovniškega pohištva, ki ga bodo namestili v poslovnih delovnih prostorih. (Foto: Damjan Dimić)

Razumevanje družin umrlih darovalcev

Na Nefrološki kliniki UKC so od lanskega oktobra pa do danes opravili 18 presaditev ledvic, ki so jih odvzeli umrlim. Presaditve so uspeli v 14 primerih, v štirih pa so morali presajeno ledvico odstraniti, ker je prejemnikovo telo ni sprejelo. V tej zvezi je prof. dr. Jože Drinovec povedal: »Prijetno smo presenečeni, ko smo pri vseh družinah umrlih darovalcev naleteli na izjemno veliko razumevanje za odvzem organov. Po pravici povedano, nismo pričakovali takšne solidarnosti in želimo si, da bi bilo tako še v prihodnje. Z vsako takšno presaditvijo lahko izboljšamo kakovost življenja enemu od naših bolnikov. Vse presaditve potekajo v strogi in zamolčani tajnosti, tako da niti prejemnik ne ve za ime darovalca, niti družina darovalca za ime prejemnika.«

JANEZ PERKO ZE 15 LET ŽIVI S PRESAJENO LEDVICO,
KI MU JO JE PODARIL BRAT FRANC

Kakšen bolnik neki

Janez Perko je pred kratkim, namreč 15. junija, praznoval svoj drugi 15. rojstni dan, čeprav je star 49 let. Že 15 let živi s presajeno ledvico, ki mu jo je podaril brat France. To je doslej najdaljša življenjska doba s presajeno ledvico v Sloveniji. V naši republiki živi s presajeno ledvico okoli 100 bolnikov, vendar je med njimi le pet bolnikov, ki s presajenim organom živijo več kot 10 let.

S presajenim ledvico smo v Sloveniji začeli leta 1970. Darovalci so bili žive osebe, največkrat ožji sorodniki, katerim so odvzeli eno ledvico in jo presadili bolniku. Čakajoč pa je veliko več kot morebitnih darovalcev. Lani 18. oktobra so na U.K.C. prvič presadili ledvico mrtvega darovalca in doslej so opravili že deset takšnih presaditev. Po besedah prof. dr. Jožeta Drinoveca, predstojnika univerzitetne nefrološke klinike, bodo do jeseni pripravili enoten čakalni seznam bolnikov za presaditev ledvice za vso Slovenijo. Na njem bo okoli 250 imen. Na leto naj bi opravili 40 do 60 presaditev, kar je tudi evropsko povprečje. Seveda pa morajo urediti vse zaplete na področju darovanja ledviških organov. V ta namen na nefrološki kliniki že načrtujejo povezavo z vsemi slovenskimi bolnišnicami, kjer bodo

odvezovali ledvice umrlih darovalcem. Presajena ledvica običajno deluje do deset let, nato pa morajo presaditi novo ali pa bolnika znova priključiti na aparat za dializo. Vsi, ki s presajeno ledvico žive dalj časa, pa so že medicinski fenomen. Med njimi je tudi Janez Perko.

Obrskali smo ga na njegovem delovnem mestu v Ljubljanskih mlečarnah, kjer je vodja posilovalnice za sladokod. »Živim povsem normalno življenje,« je začel naš pogovor Janez Perko, »z vsemi prijetjimi, ki jih lahko človek doživi. Sploh se ne počutim kot bolnik. Stanujem v Logatcu, sem poročen in imam dva odrasla otroka. Vsek dan se z avtobusom vozim na delo v Ljubljano. Vozniškega dovoljenja nimam, pa ne zaradi tega, ker ga ne bi smel opravljati, temveč zato, ker me šofmanje ne veseli. Skratka nobenih svojih starih aktivnosti nisem opustil ali omejil. Kadil tako in tako, nisem nikoli, kovanček dobrega vina pa spijem. Na zdravniško kontrolo hodim vsak mesec in vedno zdajm očite zdravnikov, da bi morali bolj paziti nase.

— Kako pa je bilo pred petnajstim leti?
»Tudi sploh nisem občutil nobenega strahu pred presaditvijo. Odkrito rečeno, počutil sem se kot ovca v tleh. Če takrat ne bi bil

kandidat za transplantacijo, bi me najverjetneje že pobralo. Pred presaditvijo sem bil 11 mesecev na hemodializi, takrat sem samo čakal, da zgradijo novi klinični center. Darovalec je bil moj brat France. Lahko bi bila tudi sestra. Toda zdravnik si se odločil za France. Zaradi tega se odnos med nama niso prav nič spremenili. Nikoli ni zahteval nikakršne posebne hvalnosti in jaz nimam nikakršnega občutka, da sem mu ne vem kakšen dolжник. V naši družini smo bili vzgojeni tako, da si moramo vedno medsebojno pomagati, če se le da, ne da bi zato kdorkoli zahteval kako povračilo. Moram pa pripomniti, da danes to ni več odlika slovenskih družin. Družinski člani, ko se osamosvojijo, se medsebojno izolirajo in se srečujejo le še na pogrebnih. Če pa si pomagajo, pa za storiščno uslugjo zahtevajo protuslugjo.

15. junija so mi vsadili bratovo ledvico, pred tem pa so mi pobrali moji, čeprav danes tega ne delajo več. Šest tednov sem bil v sok sobi, izoliran od sveta. Nato sem moral še enkrat na operacijo, da so mi pripravili nekakšne napake iz prve. Profesor Kosak mi je pri prvi operaciji mame preveč »zategnil« žilo na ledvici. No, pa sem kljub temu preživel.

Janez Perko: Sploh se ne počutim kot bolnik

Dobro se spominjam profesorja Drinoveca, ki je bil takrat še stariš. Učeli se je zbadati in eden izmed njegovih učnih pripomočkov sem bil takrat tudi jaz. Imel sem slabe žile, tako da zdravnikom ni bilo lahko zabodati igel v mojo roko. Profesor Drinovec me je takrat dobro preiskal, preden je začel žilo. Roka mi je počeno otekla in jaz sem takrat dobil pred njim strah. Danes pa sem se ga že otresel.

Vedno sem bil optimist in to sem še danes. Brez tega se ne da živeti. Nikoli se nisem in se ne bom sprijaznil s tem, da sem bolnik. Strahu nisem priznaval nikoli, čeprav me je bilo večkrat tudi strah.

Teletoni so prepreženo zvonili, Janez Perko pa je dvigoval šušlasko in prijazno odgovarjal na vsa klice. V poletnih dneh ima največ dela, saj iz vseh krajev, kjer prodajajo sladokod Ljubljanskih mlečarn, zahiteva nove in nove pošiljke.

EMIL LUKANČIČ-MORI

Margaret Thatcher zapušča svoje telo medicini

LONDON — Margaret Thatcher, ki so jo nedavno že tretjič izvolili za britansko ministrsko predsednico, je svoje telo po smrti zapustila medicini — kar je pravi izziv za vse kirurge: lahko bodo presadili njena »železna pljuča«, Thatcherjeva se je vpisala na seznam združenja »Lifelnik«, na katerem je vpisanih že 10.000 darovalcev organov. Po dogovoru, ki ga je sklenila s to organizacijo prejšnji mesec, so po njeni smrti na razpolago za presaditev njeno srce, ledvice, pljuča, oči in deli kože. Edini pogoj: pristanek njenega moža, ki se do zdaj še ni izrekel o tej njeni nameri.

DOKONČANJE DIALIZNEGA ODDELKA ZA BEŽIGRADOM OSTAJA ŠE VEDNO LE NA PAPIRJU

Bo moral kdo umreti?

LJUBLJANA, 12. — Usoda 200 dializnih bolnikov v Ljubljani je iz dneva v dan vse bolj negotova. Na Nefrološki kliniki v Ljubljani, kjer imajo na voljo 38 dializnih mest, sedanje zmogljivosti, kljub polni angažiranosti celotnega zdravstvenega osebja, ne zadovoljujejo več vseh potreb. Zato postaja vse bolj pereče vprašanje, kdaj bo končno le nared nov dializni oddelek za Bežigradom, ki naj bi ga zgradili iz sredstev samoupravnega sporazuma, imenovanega »0,5«.

Uresničevanje tega sporazuma oziroma njegovega programa je zaradi različnih hotenj popolnoma zaostalo in je v birokratskih mizah. Res je, da obstaja nekakšna prioriteta naložba, ki naj bi jih zagotovili iz tega programa, vendar ni nikakršnega opravičila, da sedaj vse miruje in da se krešejo mnenja, kaj najprej zgraditi ali dokončati.

Prof. dr. Jože Drinovec, predstojnik Nefrološke klinike, je takole opisal sedanje razmere: »Pri nas smo izkoristili vse možne in nemožne rezer-

ve. Delamo v treh izmenah in se trudimo, da ohranimo kakovost naših zdravstvenih storitev. Letos smo opravili že 23 kadavrskih presaditev, to je, presadili smo ledvice umrlega darovalca. Vsako leto pa se število novih bolnikov z okvarami ledvic poveča za 45. Dotoka novih bolnikov pa v sedanjih razmerah ne zmoremo več in že smo začeli pošiljati naše bolnike na dializo v druge slovenske centre, kar pa pomeni nov napor za bolnike. Bojim se tudi, da v kratkem marsikateremu bolniku ne bomo mogli zaradi naše stiske pomagati. Ko se bo to zgodilo, pa bom odstopil s svoje dolžnosti. Sam sem izkoristil vse svoje uradne in neuradne možnosti, da bi dokončali nov oddelek za Bežigradom, vendar se v tej smeri prav nič ne premakne.

Če želi kdo postaviti na tehtnico, kaj najprej zgraditi, šolo v Fužinah ali dializni oddelek, bi mu odgovoril samo z vprašanjem: »Ali bo zaradi nezgrajene šole kdo umrl?!«

EMIL LUKANČIČ-MORI

Walter Klier

FLORIAN JE MRTEV

Sredi letošnjega novembra, na deževen petkov večer, je Mohorjeva družba v Celovcu predstavila svojo novo knjigo Zadnja možnost spoznati Avstrijo. V njej so zbrani krajši teksti devetih sodobnih avstrijskih pisateljev, natisnjeni v nemščini in hkrati v slovenskem prevodu. Med pripravami za to knjigo je bila v slovenščino prevedena tudi novela Walterja Kliera Florian je mrtev, ki jo tu ponatiskujemo; v knjigi namreč ni izšla.

Deset let bo od tiste strašne štorije, ženska, ta uboga reva, le kdo bi ji zavidal, vem še, kot bi bilo danes, je prišla po ulici dol, tista poledica pozimi, občina ne stori nič, dvakrat jo je vrglo, to ubogo revo, in kričala je Florian, Florian, stali smo tam kot pribiti in nobeden ni niti črnil, saj je bilo vendar rečeno, da jo je pobrisal čez gore ali vsaj čez tisto eno goro, čez sedlo Anger, pri priči je nekdo zinil, to je izdaja, rubežnik Hermann, kdo neki bi mogel vedeti.

Začelo se je s sivim VW hroščem, ki je bil parkiran pred Widumom, münchenska številka, vse skupaj vidim pred sabo, kot bi se zgodilo včeraj.

Takrat so bili ledeniki še obetavna panoga, a zdaj. Da o poletni sezoni sploh molčimo. Je pa res prava žalost, da podeduješ pol doline, vse pozidaš in potem končaš tako bedno, to bo človek menda še smel reči.

To je zahvala za to.

Mali je šel gor, nekdo je slišal pok, zamolkel in tih kot muhalnik v sosednji sobi, muha pa je bila Florian. Oče je tako čuden, je rekel otrok, nekdo drug je šel gor pogledat, Florian je sedel za svojo pisalno mizo, s šibrovko v roki,

vsa soba je bila polna drobnih sivih reči, podobnih cigaret-nim ogorkom, to so bili koščki njegovih možganov, pol glave mu je manjkalo, Florianu. Po poslovnih papirjih na mizi se je povsod lepila kašasta gmota.

Tako izgubiti glavo.

Lepi razgled je bil zdaj figo vreden.

Sin je potem šel v Innsbruck.

Na lepem mu nihče več ni mogel pomagati. Na lepem ga nihče več ni poznal. Po vasi je blodil kot prikazen, svoja lastna prikazen, zlatokop Florian.

Najstarejša kmetija v dolini je zdaj v celoti last banke, domačija, travniki, gozd, štirideset glav živine, planina Anger, pa velikanski grunt tam zadaj, dolina Schöna, lep razgled, žičnica, to so milijoni, restavracija ob zgornji postaji, sedežnice na ledeniku, napol zgrajene hiše z apartmaji, vse last banke.

Lepo na cedilu so ga pustili.

Žalostna stvar, ubogim otrokom ni zavidati, svoj živi dan bodo morali poslušati, da so otroci tistegale, mlin bo šel za malo denarja, vse bo pobrala banka.

Še nikomur ni storilo dobro, da se je mešal v politiko, opletal z velikimi besedami kot mi Lahí od tod do Salerno, in na severnem Tirolskem stoji bataljon ali četa ali karkoli že in čaka samo na migljaj, on to ve, ima dobre zveze, in potem tista zoprna zadeva, človek ne bi verjel, a on leži gori na Bikovniku v senu s kroglo v glavi in s tremi krogli v hrbtu, to ni normalno, da te ustrelijo od zadaj, zahrbtno pravijo temu, če to ni izdaja, drugi se je lahko rešil, moral bi bil pravočasno prodati, pa bi bilo vse drugače.

Vem, kot bi bilo danes, Miedl je tekla čez trg po snežni brazgi, prejšnji dan je snežilo, potem je zapihal fen, odjuga, ena sama močvara, in kričala Florian, dobili so Floriana, s krvavimi rokami nad glavo, in Martl je še hitro popil svojo četrtinko rdečega, vstal in rekel, tako, zdaj se je zgodilo, vedel sem, da se bo zgodilo, a kaj moremo.

Žalostno pač, otroci, ki so zrasli s sramoto, kaj takega se ne pozabi od danes do jutri, drugi otroci so kričali za njimi na ulici, nezavedno kruti, kot otroci so, saj ne vedo

ničesar, slišijo od odraslih, soba polna cigaretnih ogorkov, česa takega človek ne pozabi svoj živi dan, slišijo to in ono, kdo bi bil mogel vedeti, izdaja, rečeno je bilo, da jo je že zdavnaj pobrisal čez sedlo in naprej v Nemčijo, da je leta delal na Bavarskem kot drvar, zdaj pa leži na Bikovniku s tremi krogli v hrbtu, vem, kot bi bilo danes.

Največji kmet v dolini, ni se držal pluga in motike, tega ni zmogel še nihče. Včeraj še ponosno v sedlu junak, danes ustreljen skozi prsi mrtvak ali nekaj podobnega. A on jo je dobil v glavo.

Ali pa je bilo na Podvolovjeku, Florian, čedni fant, za katerim so norela vsa dekleta, je z Mariann ležal tam gori v senu, Luggi, njegov najboljši prijatelj, je ponoči pritekel gor, da bi ga posvaril, on pa je ravno štepal Mariann, česa takega človek ne pozabi tako zlahka.

Nikoli več si ni opomogel.

Od poloma do njegove smrti nihče ž njim ni spregovoril besede, štirideset let nobene besede, postajal je čedalje bolj ubožen, še hiša se mu bo podrla na glavo, zašpekuliral se je, kdo bi bil to lahko slutil, imeniten začetek in ta klavrni konec, umreti bi moral čisto mlad, na Poljskem ali v Rusiji ali kod drugod, vem, kot bi bilo danes, sveži grob, po vojni so ga prepeljali in znova pokopali, bil sem še otrok, babica me je jemala s sabo na grob, vsak drugi dan, na grob svojega moža, starega nacista, o mrtvih nič slabega, ko pa je res.

Nikogar ni maral poslušati, žalost pa taka, apartmaji so mu zlomili tilnik, njegov največji projekt, zakaj neki je moral kot kak bonec s helikopterjem leteti v Rim.

V Bocen, ne v Rim.

Ne tilnika, glavo. Ko bi bil postal še tako bogat, denarja ne bi bil mogel vzeti v grob ali v onstranstvo ali kakor se že reče.

Po maši smo torej sedeli pri Jelenu in kvartali, še vedno vidim, kako je bilo, karo je bil adut, v roki sem imel enega slepca in sem rekel tri in Jakob je rekel štiri in Georg je zakričal karabinjerji in Florian je odvrget karte in planil skozi straniščno okence na zadnji strani hiše. Imel je dober list, a kaj mu je to pomagalo, ko jo je v nedeljski obleki

brisal gor po gozdu in čez sedlo, karabinjerji pa so se morali obrisati pod nosom.

Potem so predstavili župnika. Zimski šport je bil še obetavna panoga, treba je bilo poskrbeti za dobro reklamo.

Otroke je poslal študirat v Innsbruck, nič pametnega ni postalo iz njih, enega so dobili z mamilom in ga zaprli, na pisma je bilo treba pisati Völserstrasse 66, se mi zdi, to je bil naslov, a so kljub temu vsi vedeli.

Ker jaz namreč z vso zadevo nimam nič opraviti, kdor trdi nasprotno, laže, in ve, da laže. Papir je potrpežljiv, ko bi vi vedeli, kaj vse so odtlej govorili o meni, petindvajset let, v tem času steče dosti vode po Innu dol, navsezadnje sedi človek včasih pri Jeleni ali pri Križu, in kar sliši, sliši.

Podedovati pol doline in potem ta žalostni konec. Dobili so ga, preden jo je mogel pobrisati, neko zimsko nedeljo dopoldne, vem, kot bi bilo danes, kupi snega in maše je bilo ravno konec, sedeli smo v Zvezdi in Franz je stal za šankom in naročal prvi liter, na lepem so bili karabinjerji v gostilni, nihče jih ni videl priti, beg ni bil več mogoč.

Ali pa so bili skriti v hiši in je bil krčmar dogovorjen z njimi, stari Hias, podobno bi mu bilo.

Žičnica se je že rentirala, prihajali so Nemci in domačini in Lah, celo Francozi, ta investicija se mu je vsekakor splačala, potem je postal objesten ali kako se že reče, verjel je, da se mu bo posrečilo vse, česar se dotakne, človek se ne bi smel slepiti.

O umrlih nič slabega, a da je stari Hias bil fašistično prase, drži.

Bil je lepo v škripcih, a ni bil od včeraj, rekel jim je, da ve zgoraj na gori za skrivališče z orožjem, municijo, razstrelivom, in peljal jih je tja, verjeli so mu in poslali z njim štiri vojake in častnika, ki je komaj prisopihal tja gor v Nagubani dol, Florian je bil privezan k dvema karabinjerjema, da je ne bi mogel stisniti, vzeli so mu čevlje, vedel je za strmino tik pred Kravjo planino, kjer na levo pada strmo pobočje, polno grmičevja in pečin in globokih hudournih strug, steza je tam zdrsnila nekoliko navzdol, čeznjo je bilo treba iti posamič, odvezali so ga, sunil je enega, da ga je vrglo

čez rob, on sam pa je bos stekel po gozdu gor, baje je med nekim tepežem zabodel nekega Laha, odtlej je minilo petindvajset let, o njem ni bilo slišati ničesar več, resnica ni nikoli prišla na dan, morda živi morilec med nami.

Najprej so pravili, da je ubil svojo gospodinjo, potem je ta umrla naravne smrti, bila je bolehnna, zoprna ženska, jaz ne verjamem.

Visoko se je dvignil in globoko padel, večno ni moglo trajati, pravi čudež, da se ni zgodilo prej.

Otrokom ni treba zavidati, žena, ta uboga reva, vse so morali prodati, prav tako bi se bili lahko izselili, zakaj so ostali, si ne zna razložiti živa duša, zagrebli so se v to zemljo, trdijo, da so Tirolci tako in tako bedasto ljudstvo, a tega ne verjamem.

Od maja 45 nihče v vasi ž njim ni spregovoril besede, samo bebasti Stallerjev pob, Hansele, videvali so ju skupaj, čuden par, ljudje so že začeli govoriti.

Na koncu je popolnoma propadel, smrdel je kot cigan iz šlica, tako pravijo, nič ne morem za to.

Nekateri pravijo, da se je ubil sam, a po tako dolgem času.

Zaradi neke natakariče.

Zaradi neke natakariče se človek ne ubije.

Vse bi bil moral prodati, hišo, posestvo, živine na koncu ni bilo nobene.

Vse je požrla banka.

Prej so samomorilce pokopavali obrnjene naokrog, z nogami h križu. Prej so jih zunaj pokopališča vrgli v jamo in amen, tega je že dolgo, zakaj bi to pogrevali, že davno je strohnel, morda nekaj kosti, nekaj zlatih zob, kdo bi to spoznal.

Konec oktobra, dnevi še topli, sončni, na prisojajah je bilo opoldne naravnost vroče, noči pa že hladne, zgođen mrak, neko nedeljsko dopoldne, vem, kot bi bilo danes, s truploma so prišli s planine dol, po štirje so nosili krsto in rjuhe, s katerimi sta bila mrliča pokrita, so bile prepojene s krvjo, Kathl se je vrgla na brezoblični sveženj in zakričala, njen krik imam še v ušesu, bila je prednja od dveh krst, ki so ju postavili pred Stanglovo krčmo, ni mogla vedeti, ali leži v njej Vinzenz ali oni drugi, kako mu je že bilo ime, Martl in Florian sta

jo dvignila in ji prigovarjala, spredaj je bila vsa pomazana s krvjo.

Potem se je poročila z nekim Lahom in se v vasi ni več prikazala, prišla je šele na pogreb svojega očeta, tiste stare pijandure, o mrtvih nič slabega, ko pa je res.

Zaradi neke natakariče ubiti najboljšega prijatelja in potem še sebe.

Baje je razstrelil spomenik v Waidbrucku, takrat 60 ali 61, ti si premlad, še sanja se ti ne, kako je bilo takrat zares. Potem je vzel še več denarja, vzel je hipoteke na domačijo pa na veliki gozd v dolini Schönaui in na Bikovnik, od samih dolgov ni imel več pravega pregleda, moral bi bil prodati, a uspeh mu je dajal prav, ledeniki so bili takrat še obetavna panoga, to je vedel. Zaradi umetnega jezera za hidrocentralo so cesto tako in tako morali razširiti in asfaltirati, to je rešilo njegov projekt, drugače bi ga podrlo že 73 med naftno krizo. Ali pa je bilo 75.

Kaj ga je pripravilo do tega, da je s privatnim reaktivcem letel na pogovore v Innsbruck, namesto da bi kot vsak normalen človek sédel v avto. Vsako leto trikrat na dopust, v Kenijo na safari, na Sejšelske otoke plavat ali na Maledive ali Bermude, to je nekaj za obleč, ali v Kanado smučat, kot da pri nas ni nobenega snega in nobenih gora.

Nekje pri Innsbrucku se je nazadnje preživljal kot drvar ali kot oglar, nobenih oglarjev ni več, bil je čisto obubožan, ne bi ga prepoznal, pobrala ga je pljučnica, v resnici pa strto srce.

Taka je zahvala domovine tistim, ki podržijo glavo zanjo, saj veš.

Haller se je polastil Jelena, živa duša ne ve kako in katera zemljišča vse sodijo zraven.

Nihče mu ni naročil, naj Bruggelerja denuncira gestapu, pa naj mu je bil zaradi Mariann še tako gorak, samo zato ker je ta poslušal angleški radio. To ima zdaj od tega. Po vasi teka kot hudič, grof Drakula ni nič v primeri z njim, ljubi bog, kako izgleda. Deset let si ni privoščil niti dneva dopusta, končno je hiša rešena dolgov, teden dni kasneje ga najdejo utopljenega v reki.

Za kaj neki se je gnal in garal.

Ubijal se je in ubijal z delom, dvakrat ga je infarkt že držal za kravatelj, a ni hotel verjeti. Žena in otroci so garali kot črna živina, nobenega prostega dne celih deset let, potem pa se je čudil, da mu jo je žena pobrisala.

Sin naj bi šel na Dunaj, kako mu je že ime.

Bil sem njegov najboljši prijatelj, Flori smo ga klicali, rad je opletal z velikimi besedami, na roko mi gre nekaj nemških fabrikantov, nič se nam ne more zgoditi, in zaradi denarja si ni treba delati skrbi.

Potem so se buršaki odpeljali z bencinsko bombo v prtljžniku in reč je eksplodirala med vožnjo, v avtobusu, pod sedežem, pod njihovo ritjo, od vročine, od tresenja med vožnjo, ti norci, s tem je vse prišlo na dan, to je bil začetek konca.

Dobesedno jim je raztrgalo rit.

Odtrgalo glavo.

Na dan je vse skupaj prišlo zaradi sivega VW hrošča, ki je bil nekaj tednov parkiran pred Widumom, innsbruška številka. Takoj sem rekel, če bo to šlo dobro. Potem isti avto v Heiligkreuzu pri cerkvi, nekaj tednov.

Morda sploh ni res, a Hermann mi je pripovedoval pod pečatom molčečnosti. Potem na vrat na nos iz vasi, menda je pobegnil v Argentino, tam ima teto ali nekaj takega, sestro tega starega nacista, ki je izginila takoj po vojni, o umrlih nič slabega, a Florian, če je namreč res, večina se maščuje na tem svetu.

Prevedel Stanko Jarc

Dializni glasnik
Številka 16
Ljubljana, decembra 1987

Izdaja in ureja
Društvo ledvičnih bolnikov Ljubljana

Uredniški odbor:
dr. Jože Drinovec, Stanko Jarc, Jože Škrlj, Zmaga Žuntar

Urednik: Stanko Jarc

Razmnožil v 450 izvodih Jože Ajdovec